XIX–XX a. sluoksniai, likusiose perkasos dalyje (16 m ilgio atkarpoje) kultūrinis sluoksnis nebuvo susiformavęs – čia po velėna bei žemiau jos esančiu juodžemiu jau 20–30 cm gylyje pasiektas molis – įžemis.

Perkasos 4 (3 pav.) R dalyje, apie 20 m ilgio atkarpoje prie Sporto gatvės, po šaligatvio plytelėmis bei po jomis esančiais piltinio smėlio ir žvyro sluoksniais 30–40 cm gylyje fiksuotas 20–35 cm storio tamsiai pilkas gruntas su pavienėmis XVII a. II pusės – XVIII a. buitinės keramikos šukėmis (4 pav.). Likusioje perkasos dalyje (40 m ilgio atkarpoje Ąžuolyno gatvės link) po viršutiniais sluoksniais 30–50 cm gylyje glūdėjo pilkas gruntas su XIX–XX a. keramika.

Perkasos 5 ilgis siekė 76,5 m. Šioje vietoje 50–70 cm gylyje fiksuoti kabeliai, kurie tęsėsi R–V kryptimi palei perkasos Š bei P sieneles. Todėl iki įžemio čia fiksuoti tik permaišyti XX a. pabaigos – XXI a. pradžios sluoksniai. Vietomis po minėtais kabeliais glūdėjo tamsiai pilkas gruntas su XIX–XX a. keramika.

Žvalgyta Krekenavos gatvės R dalyje, Š kelkraštyje, tarp pastatų 2 ir 10. Bendras tranšėjos ilgis siekė 103 m, plotis – 50 cm, gylis – iki 90 cm. Fiksuotas pilkos spalvos maišytas gruntas su pavieniais XX a. radiniais.

Krekenavos and Sporto Streets

In 2017, the removal of the power lines in the town of Ramygala (Panevėžys District) and its vicinity and the laying of new underground 0.4–10 kV power cables began. An evaluation (six test pits totalling 6 m^2), an excavation (five trenches totalling 205 m^2) (Figs. 1, 2), and a watching brief in a 103 m long utility trench (a total of 51.5 m^2) were conducted at this time. In the S part of the intersection of Krekenava and Sporto Streets, a second half of the 17th–18th-century cultural layer with finds was discovered in trenches 1 and 4 (Figs. 3, 4).

ROKIŠKIS

Simonas Sprindys,
Tadas Šimanauskas

Nepriklausomybės aikštė

Rašytiniuose šaltiniuose Rokiškis pirmą kartą minimas 1499 m. ir siejamas su Aleksandro privilegija, kuria jis savo rūmų maršalkai Grigaliui Astikui dovanojo girią bei nurodė įkurti miestą su pilimi. Apie 1500 m. minima Rokiškio bažnyčia ir parapija. 1516 m. LDK ir Lenkijos karaliaus Žygimanto Senojo privilegijoje Rokiškis pirmą kartą pavadintas miesteliu (*oppido*). Per 1655–1660 m. Šiaurės karą Rokiškis labai nukentėjo nuo Švedijos kariuomenės, bet XVII a. II pusėje per Biržų muitinės Rokiškio punktą į Rygą jau buvo vežami krašto linai, kanapės. XIX a. pradžioje Rokiškis tapo Ignoto Tyzenhauzo rezidencija. Jis pertvarkė miestelį: centrinė aikštė iš trikampės tapo stačiakampe, ir sujungė dvarą R pusėje su 1868–1877 m. pastatyta Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia V pusėje, o aplink aikštę pradėjo kurtis miestelėnai. Suformuotas dabartinis centrinės Rokiškio dalies – Nepriklausomybės aikštės – vaizdas (Miškinis A., *Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės*, t. IV: *Vidurio Lietuvos miestai ir miesteliai*, V., 2009, p. 100–136).

2017 m. lapkritį–gruodį Rokiškyje, sklype Nepriklausomybės aikštė 16 vykdyti detalieji tyrimai ir žvalgymai. Jų metu ištirta viena 366 m^2 dydžio perkasa bei žvalgytas 16,62 m^2 plotas. Tyrimus inicijavo Rokiškio rajono savivaldybė, prieš pradedant vykdyti miesto bibliotekos remonto ir priestato statybos darbus. Iki 2017 m. lapkričio sklype archeologinius tyrimus vykdė tik K. Duderis. Jis čia ištyrė 5 šurfus (12 m^2 plotą), aptiko iki 1 m storio kultūrinį

1 pav. Pastato, kurio pamatai aptikti tyrimų metu, nuotrauka. XX a. I pusė. Rokiškio krašto muziejus, RKM–11645.

Fig. 1. A photograph of the building, the foundation of which was discovered during the investigation. First half of the 20th century.

sluoksnį, datuotą XVIII–XX a. Sluoksnyje tarp minėto laikotarpio radinių aptikta ir XVII a. radinių (žr. p. 714, nr. 318).

2017 m. detaliųjų tyrimų metu teritorijoje tirtas 1–1,1 m storio 3 horizontų kultūrinis sluoksnis. Viršutinis 40–50 cm storio horizontas suformuotas XX a. viduryje – II pusėje, nugriovus sklype iki II Pasaulinio karo pabaigos stovėjusį medinį pastatą (1 pav.). Sluoksnyje aptikta tik to laikotarpio radinių, daugiausia šaunamųjų ginklų šovinių tūtų bei Tarybų Sąjungos monetų. Žemiau esantis 30 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontas suformuotas buvusio pastato statybos ir eksploatacijos metu. Jame visame perkasos plote išryškėjo mūrinės konstrukcijos liekanos – buvusio medinio pastato mūriniai pamatai (2 pav.). Juos visiškai atidengus, nustatyta, jog išlikusi tik 50–90 cm aukščio, 40–80 cm storio apatinė pamatų dalis, mūryta iš įvairaus dydžio netašytų akmenų,

2 pav. Bendras perkasos vaizdas iš viršaus. S. Sprindžio nuotr.

Fig. 2. General overhead view of the trench.

rišant kalkių skiediniu, tarpus užpildant įvairaus dydžio raudonos spalvos plytomis ir jų duženomis. Pastatas buvo 20 m ilgio, 12 m pločio, su mažiausiai 6 patalpomis bei 2 krosnimis. Kai kurių patalpų grindys grįstos akmenimis.

Nuo 40–50 iki 70–80 cm gylio tirtame grunte tarp XIX–XX a. radinių aptikta ir ankstyvesnių, XVII–XVIII a. dirbinių ar jų fragmentų. Remiantis radinių datavimu, kultūrinių sluoksnių stratigrafiniu išsidėstymu ir kartografija bei istoriniais duomenimis, galima teigti, jog pastatas statytas XIX a. viduryje – XIX a. II pusėje ir nugriautas paskutiniais II Pasaulinio karo metais arba pirmaisiais pokario metais.

Apatiniame apie 20–30 cm storio kultūrinio sluoksnio horizonte taip pat rasta plataus datavimo XVII–XIX a. radinių. Nors akivaizdu, jog šis horizontas teritorijoje suformuotas prieš pastatant pastatą, kurio pamatai atidengti, radiniai neleidžia sluoksnio datuoti ankstyvesniu nei XIX a. laikotarpiu. Manoma, jog šį kultūrinį horizontą galima sieti su XIX a. rašytiniuose šaltiniuose minimu Ignoto Tyzenhauzo vykdytu centrinės miesto dalies perstatymu.

Archeologinių tyrimų metu daugiausia aptikta XIX–XX a. radinių, neturinčių archeologinės vertės. Iš jų išsiskiria tik ypatieji to laikotarpio radiniai: Napoleono ir Rusijos imperijos kariuomenių uniformų sagos ir kiti uniformų fragmentai (3 pav.), muškietų šratai, taip pat Rusijos imperijos, Lietuvos Respublikos ir Tarybų Sąjungos monetos. Tuose pačiuose grunto sluoksniuose, kaip ir anksčiau išvardyti radiniai, aptikta ir XVII–XVIII a. datuojamų buitinės keramikos dirbinių fragmentų, papuošalų (3 pav.) bei ATR monetų.

Remiantis radinių chronologija, kultūrinių horizontų stratigrafija ir istoriniais duomenimis, galima teigti, jog tirtame sklype XVII ar XVIII a. kultūrinis sluoksnis sunaikintas XIX a., vykdant Ignoto Tyzenhauzo inicijuotą miesto perstatymą arba ruošiant sklypą tirto pastato statybai.

3 pav. Radiniai: 1 – Neapolio karalystės, lydėjusios Napoleono kariuomenę, uniformos saga; 2 – I Pasaulinio karo Rusijos imperijos kariuomenės savanorio kepurės kokarda; 3 – XVII–XVIII a. segė. S. Sprindžio nuotr.

Fig. 3. Finds: 1 – A Kingdom of Naples button from a unit that accompanied Napoleon's Army; 2 – a First World War Imperial Russian Army volunteer hat badge; 3 – a 17th–18th-century brooch.

Nepriklausomybės Square

In 2017, an excavation (a 366 m^2 trench (Fig. 2)) and survey (16.62 m^2) were conducted on the plot at Nepriklausomybės Square 16 in central Rokiškis. The masonry foundation of a 20 x 12 m wooden building (Fig. 1) that stood on the plot in the 19th–20th centuries was discovered. The building had at least six rooms and two stoves. 17th–20th-century finds were discovered during the investigation (Fig. 3). It was determined that the cultural layers on the plot had formed during the 19th–20th centuries in performing construction and demolition work.